

Koncertbeszámoló a színpad mögül

Előtanulmány egy koncerthez

A szegedi Fricsey-koncertterem művészbemutatójában üldögéltem november 20-án, s vártam, hogy elkezdődjön a koncert. Minthogy kissé unatkoztam, olyan gondolatok és kérdések ötlöttek fel bennem, amiken egy korombeli fiatal, életerős, aktív férfi sűrűn szokott gondolkodni:

Hogy hívják a genetikai egyöntetűség elkerülése érdekében használt módszert? Vérfrissítés. Hogy hívják ugyanezt az egyén szakmai szűklátókörűségének kiküszöbölésére használt módszert? Mesterkurzus. Hogy hívják ugyanezt intézményi szinten? Szakmai konferencia. Hogy hívják a két azonos rangú személy vagy csoport közti harcot? Rivalizálás.

Rivalizálás! Senki nem talál semmi kivétnevelőt, ha Elizabeth Pitcairn-t meghívja egy magyar zeneművészeti egyetem, hogy csiszolja hegedűs növendékei képességeit. Természetesnek vesszük, ha Gyivicsán György előadást tart a debreceni rézfúvósoknak vagy Palotás Gábor a pécsi közönségnek. Sőt, a Szegedi Zeneművészeti Kar eddig háromszor szervezett a hazai zeneelméleti pedagógusoknak és professzoroknak konferenciát – sőt, ez itt a reklám helye: majd 2018 tavaszán is fog -, s eddig részt is vett rajta a nagyja! Ám csak említsük meg egy zeneművészeti kar egyik tanszakán egy másik intézmény azonos tanszakának eredményeit, és a legtöbb esetben hangos pfujolás veszi kezdetét – s itt tényleg tisztelet a kivételnek. Többi esetben pedig bár ne az lenne a leghangosabb, aki a legbizonytalanabb önmagában!

A Maslow-szükségletek szerint mindenkinek éreznie kell, hogy tartozik valahova, s mindenki törekszik az énkép, önbecsülés kialakítására s az alapján az önmegvalósításra. Az elsőhöz pedig egy csoport szükséges, ahol az ember a szociális hovatartozása igényét kielégítheti. Kevés szerencsés kivétellel ezt a függést szakmailag is igénylik az emberek. Egy szakmai és szociális igényeinket teljesen kielégítő csoportba való beilleszkedés után már nem érezzük magunkat kívülállónak; Felvesszük a lokális „vallásokat”, szokásokat, kialakíthatjuk énképünk csoportfüggő részét; szinte már boldogok is vagyunk, a világ nem látszik darabjaira hullani, éljen! Hisszük, hogy ez a csoport a legjobb számunkra, megvan benne a helyünk, teljesítményünk ideális – magunk köré fújunk egy színes buborékot. S bizony mérhetetlenül fájdalmas, ha más szakmai felkészültséggel rendelkező behatolók ezt a buborékot jelenlétük tűjével fenyegetik. De tapogassuk csak meg, hogy mennyire hegyes ez a tű!

Annyira, amennyire kihegyezzük. Ugyanis nem csinálunk mást, mint negatívan bálványozzuk a másikat. Egy példakép választása ugyanúgy megtörténik szakmai szinten, mint a gyermek fejlődési folyamatában. A példakép(ek) mintájára alakítjuk ki a professzionális egyéniségünket, annak jó tulajdonságait vesszük át, s annak hibái ellen küzdünk. Kezdetekben a saját énképünk fölé emeljük, azt várjuk tőle, hogy minket is felemeljen. Reális érdemei mellett emberfeletti tulajdonságokkal látjuk el: „Biztos úgy kell pislogni a színpadon.” „Mindenképpen kipróbálom azt a verőt, amit ő használ!” „Ha főtt tojást eszik zongorázás közben, akkor mostantól én is csak azt fogok.” stb...

Ismerős a minta? Tehát irreális tiszteletet érzünk iránta. Mégpedig a tisztelet néha negatív érzés: Tudjuk, hogy a másik ember olyat tett, amire mi is képesek lennénk. Ám egy példakép esetében ezt megbocsátjuk magunknak, hisz úgyis felettünk áll! Különben is, még elérhetjük mindazt, amit ő!

Aztán megismerjük, rájövünk, hogy ő is adottság, szorgalom, szerencse és a környezete keveréke. Megtörik az ideálkép, felismerjük, hogy annak létrehozásáért és tönkretételéért is mi vagyunk a felelősek. Ekkor az okosban megmarad a reális tisztelet, elismerve az ex-bálvány addigi tetteit, s a tény, hogy tényleg segített neki így feljebb emelkedni. A buta csalódik, s új bálvány után nézve egy helyben marad.

Ugyanez történik, csak negatív irányból egy rivális csípőből való elutasításánál. Ha gyenge a szakmai énképünk, önbizonyítás érdekében a másikat magunk alá nyomjuk a saját fantáziánkban, ezzel kicsinyítve mindent, amit róla tudunk. Tehát félünk attól, hogy bevalljuk: nem merünk tiszteletet érezni iránta. Ugyanis ezt a tiszteletet már nem tudnánk megbocsátani magunknak. „Hogy tartja azt a szerencsétlen hangszert?!” „Ez is csak azért jött ki neki, mert gyakorol, mint egy gép. Nem is tud máshogy játszani!” „Miért mindig ezek a technokrata k*****k kellene a zsűrinek?” stb...

Kétségbeesetten generáljuk az ilyen ferdítéseket – még akkor is, ha némelyiknek valóságalapja van. Tehát egy negatív bálványt képezünk, aminek aztán ugyan az lesz a sorsa, mint az előző, fals pozicionális tiszteletnek. Az okos, ha beleesett egyáltalán ebbe a hibába, ezek után megtartja a reális, tiszteletet a másik felé, s képes lesz magamagát is tisztelni. A buta örvendve a pseudo-győzelmének, megint felemeli az orrát, s még nagyobbra fújja maga körül a lufit.

Szeretném kérdezni kicsiny szakmai családomtól: miért ne lehetnének kezdetektől fogva az okosok? Miért kéne egy alappal alig rendelkező rivalizálást a szakmai nyitottság fölé helyezni? Hiszen tudjuk, hogy önmagunk tudásával való szembenézés és a teljesítmény alapú tiszteletet szakmai nyitottságot hozhat létre, gyümölcsöző co-operációkra buzdítva mindkét felet! Kibújva a buborékból sokkal színesebbekké lehetünk! Megható, utópisztikus filantropika.

Figyelmem azonban ennél a gondolatnál a színpad felé irányult, ugyanis fellépdeltek az előadók: A debreceni Sonus Ütőegyüttes merész koncertet adott a szegedi Zeneművészeti Karon.

A koncert

Nem kívánok teljes koncertkritikát írni, aki a teljesítményükre kíváncsi, bátran ajánlom számos debreceni, hazai s - úgy látszik, egyre több – külföldi koncertjüket. Rövid összefoglalóm alatt se veszítsük el gondolatban az eddigi fonalat, mely az esemény megosztó tulajdonságát is adta; Egy egyetem tanszaki együttese koncertet ad egy másik zeneművészeti karon. Erre a mi szakmánkban kevés még a példa, sőt nem igazán tudok olyan esetről, hogy ez az ütősöknél előfordult volna az elmúlt 10-15 évben. Nem csak az ütőseink és együtteseik kis száma miatt, hanem – kimondhatom talán – évtizedes, mérsékelt objektív rivalizálások miatt is. Mennyi féltékenykedésre és pökhendiségre adhatott volna okot a mostani esemény! Nos, úgy gondolom, ezek azok, amiket félre kell tennünk. Szerencsémre ezzel a véleménnyel nem vagyok egyedül.

Szabó István tanár urat és pár felsőbb éves debreceni ütőset személyesen ismerem, így tisztában voltam azzal a szakmai elhivatottsággal, ami a róluk szóló koncertek és hírek mögött áll, ami felspannolta a szegediek várakozását. Emellett viszont egy kis ördög ott motoszkált a fejemben; Más diák- vagy félprofi társainknál sajnos tapasztalhattuk már, hogy vélt-valós teljesítményük miatt kreált fensőbbiséggel, lenézően viselkedtek kortársaikkal, szaktársaikkal szemben. Vajon látni fogunk-e most is ilyet?

Örömmel jelentem, hogy filantropikus utópiaképelem életre kelt: a két tanszak olajozottan összedolgozva készítette elő a koncertet. A vendégek a segítőkészséget hálásan fogadták, és nem mutatkozott az a kasztosodás sem, amit más karok és tanszakok között olyan fájó hallani. A tizenhárom fős (!) debreceni csapat külső szemmel nézve zökkenőmentesen bonyolította le a másfél órás gigakoncertjét: 3 marimbát, 2 vibrafont, egy amadindát, két nagydobot, 12 tomot és pergőt, rengeteg egyéb ütőhangszert sorakoztattak fel megkomponált rendszerben a Fricsay-terem színpadára, így nemcsak a darabok, a köztük lévő idő is eléggé mozgalmasan telt. Ahogy azt egy tanszaki ütős koncerttől megszokhattuk.

Vendégelőadás, külföldi koncert ide vagy oda, lássuk be, bizony egy alaposan összeállított tanszaki koncert zajlott le igen eklektikus repertoárral. Érződött a résztvevőkön, hogy tényleg tanszakként, s nem különálló szólista-jelöltekként állnak ki a színpadra. Izgatottságukat a közönség megértően fogadta, s kellemes légkör uralkodott az egész koncert alatt. Ehhez erőteljesen hozzájárult, hogy Szabó tanár úr magára vállalta a műsorvezető szerepét, s közvetlen hangú konferálásából nem hiányzott a tanszakának belső, szinte intim életének bemutatása, sőt, egyes hallgatói – főleg a falfehér elsősök - munkájának biztató kommentálása sem. A darabok bemutatása mellett még az aktuális ütőhangszeres pedagógiai és szakmai helyzetre reflektáló véleményét és igen fényes jövőképét is felvázolta előttünk – de erről később. Tehette pedig mindezt a már említett hosszú percek kitöltő pakolások alatt.

Az epizódnai közjátékok ellenére, hála a koncert felépítésének, nem unatkoztunk. A jól ismert filmes forgatókönyv ősi receptje megint bevált: felizgatás utáni mélypontból való euforikus kitörés. *Psathas Kyotojával* és *Márta István Babaházi történetével* az események in medias res rántották fel a hangulatot; Még fél sem fogtuk, hogy ütőhangszeres koncerten vagyunk, olyan hangszín- és poliritmia-löketet kaptunk, hogy csak kipirult arccal figyeltünk, mint hajadon a bálban. Majd *Pawassar Sculpture in Wood* pihentető mélypontja után a végén felsorakozó afrikai ritmusok könnyen befogadható élményei az izgalmat a plafonon túlra feszítették. A hallgatóság túltöltekezhetett a ritmusban és hangszínekben.

Szinte észre sem vette az ember azt a pár elcsúszást, melyek az első három szám alatt megestek, s úgy gondolom, nem vettük rossz néven azt a néhány színpad-képi hibát, amelyeket a hangszerek elhelyezése adott a nagyobb apparátust felvonultató darabok alatt – ezeken lépünk át jóindulatúan. Ugyanis a közönség a zenei élményekre koncentrált, amelyekből, hál'istennek, nem volt hiány. Az improvizatív részeknél az előadók kinyíltak, s megmutatkoztak a pörgő zenét élvező, a színpad fényeitől kissé lázas fiatalok. A lány dallamú részeknél igazán érződött, hogy képesek lennének a technikán fölülemelkedni, s a dallamhangszeres művekben jó érzékkel vezették a közönség figyelmét.

Így viszont a hallgatóság szemében megbocsáthatatlan bűn volt – tisztán láttam az arcokon –, mikor a zenei élmény átadását háttérbe szorította az akrobatikus technika, vagy mikor gépies teljesítménnyé alacsonyodott egy-egy mű részlete. A ritmus-központú darabokban sem túrték a zeneietlenséget, még ha ez kevésszer is fordult elő. Szerencsére ez nem nyomta rá a bélyegét az előadásra, s összességében megadta azt a kellemes, mehhökkentő élményt, amit vártunk.

Régebben egy ilyen megakoncertről negatív véleményt hallottam, s most is volt pár pökhendi hang, kik azt vallották: bizony kicsit hosszú volt, túl sok is volt a jóból! Én úgy gondolom, a mennyiség ne legyen teher számunkra se Debrecenben, se Szegeden! Egy kari együttesnek még az a feladata, hogy túlvállalja magát, a pakolás nyugodtan vegyen el a koncertidőből összesen 20 percet, a lehető legtöbb hangszert vonultassa fel, s ezt képes legyen zökkenőmentesen megoldani. Az egyszerűség a profik luxusa. Odáig is el kell jutni. Így utólag is gratulálok nektek, fiúk!

Koncertből jövőkép

A koncert után megint ott ültem a művészszoba pamlagán. Eltűnődve a hallottakon-látottakon, hallgatva, ahogy a debreceniek autói megindultak a körúton, eldöntöttem: Mindenképpen pukkasszuk ki azt a lufit, amit magunk köré fújunk! Nézzük meg, van-e alapja a szakmai rangsorolásoknak! Magyarországon nincs központilag meghatározott, egységes szemlélet az ütőhangszer-tanításra a felsőoktatásban. Az eddigi zseniális zenekari ütősök, timpanisták után és mellett manapság marimba- és vibrafon-művészek is lépnek ki az egyetemekről. Eddig a német, francia és lengyel zenekari és ütős kultúrára támaszkodhatott a hazai oktatás, ma már viszont ránk zúdul az egész Föld; Japántól Dél-Afrikáig mindenki onnan választ magának követendő irányt és repertoárt ahonnan jónak látja. Hát melyik a fejlettebb akkor? A keresztes pók, vagy a pávapók? A nagy háló, vagy a színes potroh az előrébb való?

Nem látom értelmét így a rivalizálásból adódó kisebbségi komplexusoknak vagy fensőbbiségérzeteknek, bármily kevesekben is létezzék még ilyen. Ezek azok a lufik, amiket le kell eresztenünk. Sokkal inkább látom azt a gondolatot helyénvalónak, mellyel én is kacérkodom és amit több hasonló idea között Szabó István is felvetett konferálás közben: Egy intézmények közötti együttműködések, áthallgatásokat segítő, közel azonos szintű ütőhangszeres oktatás Magyarországon. Országunkban a zenész szakma kicsi, az ütős pedig családias. Meg kell-e osztani?

Kedves ütős diáktársaim! Áthallgatások, vendégkoncertek az egészséges versenyszellem fenntartásáról és a fejlődésről is szólhatnak. Nem csak Nyugatról vagy a Távols-Keletről lehet tanulni: a hazai társaink teljesítményeinek megismerése is lehet inspiráló és fejlesztő hatású, tanulságos. A tudást, a teljesítményt talán csak szabad elismerni mások felé, mind önmagunk felé, s nem gondolom, hogy a Sonus-hoz hasonló – természetesen mondhattam volna bármely más csapatot itthonról -, akár csapat-, akár egyéni teljesítményektől meg kéne vonnunk a tiszteletet, ha megérdemlik. Merjek-e ilyet mondani: ugyanúgy megérdemeljük, mint Sietzenék a MüPában.

De lám, megint visszatértem az utópizáláshoz. Így zárásul szeretném szilveszteri pezsgőspoharamat az egész szakmával az éppen felcsendülő európai himnusz jól ismert dallamára összekocintani: Alle Schlagzeuger werden Brüder...